

ВАЖЛИВІСТЬ КОНЦЕПЦІЇ Ш. МОНТЕСК'Є У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОЇ СВОБОДИ СЬОГОДЕННЯ

Щоб зрозуміти, що собою являє політична свобода сучасності, розглянемо праці мислителів XVIII-XIX ст., їх послідовників та літературу сучасних дослідників, щоб знайти між ними потрібний зв'язок для формування політичної свободи сучасності.

Ключові слова: свобода, політична свобода.

Скляр О.Ю. Важность концепции Ш. Монтескье в формировании политической свободы современности

Чтобы понять, что собой представляет политическая свобода сегодня, рассмотрим труды мыслителей XVIII-XIX вв., их последователей и литературу современных исследователей, чтобы найти между ними нужную связь для формирования политической свободы современности.

Ключевые слова: свобода, политическая свобода.

Sklyar Oleg. The importance conception of Sh. Montesquieu in formation the political freedom of present

To understand modern political freedom let us start with writings of thinkers of XVIII-XIX century and their followers and literature of modern scientists in order to find necessary connection of classics in combination with writings of modern scientists.

Key words: freedom, political freedom.

Свобода будучи кореневим змістом людських стосунків завжди є актуальною. В різні історичні епохи, свобода більшості громадян то пригнічувалась як то при рабовласницькому устрою, то підіймала людей до можливості вільного використання її дії, після французької революції, що розпочалась 1789 р. З часом коли відбулось у світі розділення на два табори соціалістичний та капіталістичний, людство в обох таборах мало різну дію свободи.

В теперішньому стані одні країни беручи до уваги минулий досвід інших країн, впроваджують зміни до пануючого устрою задля покращення пануючого стану в себе. В стані таких змін в державах, потрібно з'ясувати яких змін зазнала і свобода.

Звідси спостерігається актуальність розуміння політичної свободи у сьогоденні, задля правильних дій у вирішенні питань, які вирішуються політичним шляхом, та можливістю забезпечити громадянам безпеку в державі незалежно від їхніх, поглядів, віросповідань, загальноприйнятих вдач, звичаїв тощо.

Зараз існує близько двохсот визначень політичної свободи. Якщо підсумувати їхнє значення, то політична свобода є реалізацією інтересів громадян у політичній системі суспільства. Дане поняття є доволі загальним, тому спробуємо його більш конкретизувати.

Для цього потрібно розглянути праці мислителів XVIII-XIX ст., їх послідовників, та літературу сучасних науковців, щоб знайти потрібний зв'язок класичної літератури в поєднанні із працями сучасних науковців для формування політичної свободи сьогодення.

Вивчаючи таку літературу, цікавою є праця В. О. Дерюжинського «Из истории политической свободы в Англии и Франции». В ній автор працюючи над феноменом політичної свободи робить спробу урахувати максимальне коло аспектів, які формують політичну свободу. В першу чергу він звертає нашу увагу до праць Монтеस्क'є. Він аргументує про такі важливі погляди Монтеस्क'є як вирішення питання про найкращу форму правління, здійснення якого можливе, якщо головним завданням державного устрою буде забезпечення політичної та індивідуальної свободи¹. Також автор наголошує, що за вченням Монтеस्क'є на людину впливає багато факторів: клімат, релігія, закони, минулий досвід, звичаї, принципи управління тощо. Усі ці елементи впливають на формування спільноти в державі². Але ці елементи у сукупності є загальним відношенням для формування особистості, а нам потрібно з'ясувати які саме елементи впливають на формування саме політичної свободи.

Також цікавою є праця В. Речицького: «Свобода и государство», в якій опрацьована кількість праць авторів більш ніж п'ятсот осіб, де автор передає реалії співвідношення свободи та держави. Він пише, що головна внутрішня ідея громадянського суспільства – це фундаментальна ідея свободи³, де автор досліджує стосунки між

суспільством та державою через структурність політичної активності. Суспільство об'єднує як економіка, політика, соціальне та релігійне, так і самі елементарні, і самі витончені прояви духу. У цій праці як і в праці В. О. Дерюжинського враховано багато факторів, які формують громадян за схожістю впливу однакових факторів у спільноту в державі. Але тут не розкрито врахованого автором аспекту релігійного, та структурність політичної активності є більш загальним поняттям ніж поняття політична свобода. Тому і в даній праці із перерахованих автором елементів, потрібно з'ясувати які ж саме елементи формують політичну свободу.

У такому разі розглянемо авторів XVIII-XXI ст., які фігурують в праці Всеволода Речицького, у працях яких виражена думка стосовно саме політичної свободи. З'ясуємо, що вони мали на увазі за розуміння цього феномену та які фактори впливають на його формування.

Розглянувши визначення науковцями феномена політичної свободи, більшу частину їхніх визначень можливо поєднати у блоки:

1. Правопорядок. (Д. Брайс, Д. Грін, Р. Комерс, П. Фейерабенд, К. Ясперс, Л. Ерхард, И. Кант, Ф. Хаєк, К. Ясперс, І. Берлін, Н. Лоського, Р. Рейган)⁴.

2. Політична активність (член партії, організації, учасники різного роду мітингів, демонстрацій тощо) (А. Де Токвіль, Ж.-Ф. Ревель, Х. Арендт, В. Ф. Гумбольдт)⁵.

3. Суб'єкт, який сам себе визначає та здійснює свої замисли. (Ж. Ж. Руссо, Р. Арон, Т. Гобс, Б. Рассел, Д. Дьюї, Вольтер, Т. Гобс, Ю. Хабермас, Л. Ф. Мізес, В. Кудрявцев)⁶

4. Право громадян у межах законів робити усе заради їхнього щастя, що не буде шкодити іншим громадянам. (З. Бжезинський, П.-А. Гольбах)⁷.

5. Політична свобода розглядається у відчутті безпеки громадян, у захисті їхньої свободи державою. (Ш. Монтеск'є, Дж. Локк, Г. Честертон, Д. Хауард, Дж. Буш)⁸.

6. Такі що є зовсім інакшими, які не підходять під жодне визначення блоку: Для С. Фромма – це можливість діяти не в рамках необхідності, а на основі усвідомлення альтернатив та їх наслідків, а у Б. Спінози вона виражена у природному праві громадянина, індивідуальною здатністю розмірковувати про речі без примусу до

цього. Ф. Мозер вважав, що політична свобода – це свобода громадянина думати, говорити і писати. На думку Р. Люксембург політична свобода є свобода інакомислення, це свобода тих хто думає інакше, бо усе, що соціально виховує, очищує та оздоровлює залежить саме від цієї умови, яка втрачає свою ефективність у стані коли політична свобода набуває статусу привілеїв.

У процесі вивчення феномену політичної свободи, серед мислителів, які займалися вивченням даного питання, одним із найцікавіших стосовно нашого питання є Монтеस्क'є. Він на відміну від інших науковців при розробці політичної свободи надає нам максимальне коло факторів впливу, що суттєво впливають на її формування, які детально аргументує. Тому вважаю доцільним розглянути такі приклади.

А. Мішель передає, що для Ш. Монтеस्क'є, політична свобода розуміється як продукт відомого «положення речей», відомих особливостей політичного устрою, завдяки яким жодна з влади не в змозі сказати, що вона є державою.

На думку А. Мішеля, ще цікавим у вченні Ш. Монтеस्क'є є те, що у розумінні ефективного державотворення він відрізняється від своїх сучасників тим, що на відміну від них він вважав, що не законодавство формує дух та звичаї, а навпаки⁹.

О. В. Зінченко у праці «Аналіз концепції конституційної монархії Ш. Л. Монтеस्क'є в науковому доробку Б. М. Чичеріна», звертає нашу увагу на те, що Ш. Монтеस्क'є у своїй головній праці «Про дух законів», досить часто звертає увагу на аспекти монархічної влади, мотивуючи це тим, що «безпосереднім предметом» конституційної монархії є політична свобода. Але при цьому свідомо обходив питання про втілення в життя політичної свободи в Англії, передаючи, що не його справа міркувати чи користуються англійці цією свободою, йому достатньо того, що вони встановили її за допомогою своїх законів¹⁰. Б. М. Чичерін вбачав у цьому недолік вчення Ш. Монтеस्क'є, який на думку автора Б. М. Чичеріна доопрацьовував розподілом громадянських прав на особисті та політичні, де особисті права належать громадянам як підпорядкованим особам державної влади, а політичні права належать громадянам як учасникам влади. Також він говорив про необхідність надання політичних прав і робітничому класу за умови виявлення ними політичної активності.

Б. М. Чичерін висував таким чином вимоги до особистих прав громадян: особиста свобода; недоторканість оселі та паперів і листів; свобода власності та її недоторканість; свобода промислів та занять; свобода совісті, слова, друку; свобода викладання та громадського виховання; свобода зборів та товариств; свобода громадської думки; публічність усіх урядових дій та публічність і гласність судочинства; право прохань¹¹. Сам автор праці О. В. Зінченко також надає актуальності проблеми громадянських та політичних прав у необхідності піднесення рівня правової культури населення¹².

Відносно розподілу влади на три окремих гілки законодавчу, виконавчу та судову як гарантії політичної свободи за Ш. Монтеск'є, Б. М. Чичерін вважає, що судова влада безсумнівно має самі суттєві гарантії свободи, але більш особистої чім політичної¹³.

Але ж суди, поліція підпорядковуються державі, а вона є політичним організмом, і дії судів, поліції, військових стосовно громадян теж приймаються на державному рівні, тобто є політичними діями.

С. І. Гессен вважав, що Ш. Монтеск'є як захисник правопорядку був далеким від ідеї лібералізму, тому політична свобода у розумінні Ш. Монтеск'є не є незалежністю індивіда від держави, а є правопорядком, підпорядкуванням влади, виданим нею законам.

Задля збереження такого ж принципу рівності як чіткого дотримання законів на державному рівні повинен був слугувати принцип «розділення влади», який повинен охороняти від зловживання владою, де Ш. Монтеск'є, мабуть все ж розумів рівновагу органів влади ніж їх відділення одну від іншої.

У Ш. Монтеск'є, політична свобода, як твердість закону із логічною необхідністю веде до свободи як до особистої недоторканості, яка формує початок свободи вже у розумінні лібералізму – тобто такої свободи, що оточує себе сферою свобідної дії, яка є непроникною для державної влади¹⁴.

У праці Д. А. Литвиненко і В. М. Прилипка автори аргументують, що у владно-суспільних відносинах Ш. Монтеск'є у центрі уваги ставить політичні аспекти свободи. Він ототожнює політичну свободу із особистою безпекою та незалежністю індивіда від свавілля влади через громадянські права. Задля збереження політичної свободи Ш. Монтеск'є запровадив розподіл влади на законодавчу, виконавчу та судову як стримуючі одна одну. Це стало вагомим внес-

ком в державотворчому процесі багатьох країн, як спроба розробки устрою, в якому б політична свобода отримала найбільший шанс для збереження. Поставивши у центр дослідження політичну свободу він намагався виявити її залежність від тих чи інших факторів впливу. Такими факторами виступали історичні, географічні та соціальні фактори. Авторам цікава також позиція Ш. Монтеск'є як такого, хто стоячи на початку раннього класичного лібералізму, проголосив ідею, яка лише на початку ХХ ст. стала програмою неолібералізму. Він писав, що держава повинна забезпечити громадян міцними засобами для життя, тобто їжею, нормальним одягом та родом праці, яка не шкодить здоров'ю. Це не збігається із укорініним тезисом лібералізму, що держава – це лише «нічний сторож», усі ж життєві проблеми громадян це їхня справа¹⁵.

У С. С. Рожневої політична свобода за Ш. Монтеск'є, – в державі де існують закони свобода існує не у тім, щоб робити усе що заманеться, а у тім щоб мати можливість робити що потрібно хотіти, та можливість робити усе, що законами не заборонено, – розглядається як можливість громадянина приймати участь в управлінні державою¹⁶.

У Г. В. Алексєєвої за концепцією Ш. Монтеск'є розділення влади необхідне задля забезпечення свободи. Свобода ж політична – це основа душевного спокою, яка залежить головним чином від доброякісних карних законів¹⁷.

З. П. Пруднікова у співвідношенні законів і свободи за вченням Ш. Монтеск'є, зауважує, що він у законах спирався на раціональне, протиставляючи безпідставному, яке надає ваду двозначному тлумаченню, що є недоліком багатьох сучасних політичних систем. Питання викорінення двозначного у законодавчих актах на якому наголошував Ш. Монтеск'є, на даний час широко ставиться юристами – практиками та теоретиками держави. Розглядаючи забезпечення політичної свободи як безпеки, Ш. Монтеск'є надає особливого значення доброякісності карних законів. Це і наразі є одним із найбільш наболілих питань у юридичній системі будь-якої держави¹⁸.

З'ясовуючи фактори впливу на формування політичної свободи, знаходимо у В. О. Дерюжинського, який розглядав концепцію Ш. Монтеск'є, що на особистість впливають багато факторів: кліматичні, релігійні, фактори законів, принципів управління, звичаїв,

минулого досвіду тощо, але немає конкретики щодо факторів впливу саме на політичну свободу.

Д. А. Литвиненко і В. М. Прилипко, розглядаючи концепцію Ш. Монтеск'є, про політичну свободу, називають фактори впливу: історичні, географічні, соціальні. Перші два є зрозумілими, а от останніх факторів впливу на людину доволі багато. Тому не вказано саме які соціальні фактори впливають на формування політичної свободи.

У Г. В. Алексеевої за концепцією Ш. Монтеск'є політична свобода в першу чергу залежить від карних законів.

Звідси розкрито наступні фактори впливу на формування політичної свободи: в першу чергу карні закони, географічний фактор, історичний фактор.

Як ми бачимо, на сьогодні певною мірою науковцями опрацьована тематика факторів впливу на політичну свободу за концепцією Ш. Монтеск'є. Проте вони не розкрили вплив релігійного та податкового факторів на формування політичної свободи, які нами доопрацьовані. Також належним чином покажемо на прикладі сучасного карного закону проблему впливу головного фактору за концепцією Монтеск'є – розмитість (аморфність) законів, яку частково висвітлено як проблему двозначності законів у праці З. П. Пруднікової.

У співвідношенні політичної свободи громадянина і держави, за концепцією Ш. Монтеск'є політична свобода в державі складається не в тім, щоб робити що заманеться, а лише в тім, щоб мати можливість робити те, що повинно хотітися індивідові як громадянину держави, та не бути примушеним робити те, чого хотітися не повинно¹⁹.

Для громадянина політична свобода полягає у душевному спокої, що заснований на переконанні у своїй безпеці²⁰.

Відносно держави свобода встановлюється лише законами, законами основними. Відносно громадянина свобода може визначатися встановленням загальноприйнятих звичаїв, вдач тощо, але при сприятливому характері цивільних законів²¹.

Розглядаючи співвідношення політичної свободи громадян і держави Д. Талмон вважав, що починаючи із 1789 року, дійсним вогом політичної свободи є вже не деспотизм королів, а необмежена парламентська більшість і тоталітарна демократія. Вже Ф. Бекон ха-

рактизував державну активність як приборкуючу та підкорюючу собі суспільство і на теперішній час універсальною мрією уряду є упорядкування поведінки народу.

Ш. Монтеск'є описував такий суспільний стан у Китаї. Він писав що загальний дух народу (нації) – це вплив комплексу речей, які управляють людьми: закони, принципи правління, звичаї вдачі, релігія та клімат і більший вплив однієї з перерахованих причин послабляє дію інших.

Наприклад, над дикунами панує практично лише природа та клімат, китайцями правлять звичаї, а у Римі панували принципи правління і вдачі старовини тощо

У законодавців Китаю головною метою було прагнення забезпечити своєму народу спокійне життя. Вони хотіли, щоб у Китаї люди відчували засіб досить ефективний для вселення покори, підтримки миру і порядку у народі, та для протидії вадам, що відбуваються від крутої вдачі

Та з іншого боку Китай став добре керованою країною, бо змішавши воєдино релігію, закони, вдачі і звичаї – усе це стало мораллю, чеснотою. Усі ці пункти в єдиному назвали обрядами. Тому молодість велику повагу один до одного та залежали всі між собою. Дійсно, такий проводили в їхньому вивченні, а подальше життя у виконанні. Вчені ці обряди викладали, чиновники проповідували, а правила обрядів, у змішанні всіх перерахованих пунктів, уже не мають у собі нічого духовного. Вони складаються із приписів повсякденної практики, які могли легше переконувати розум, аніж більш сторонні предмети, а звідси утворилося ідеальне вчення про необхідний порядок такого положення²². Але ж спокій і свобода дуже часто не тотожні. Народу, яким можна керувати можна і підмінити свободу на візуальний спокій, який може навіть лише створювати видимість спокійного способу життя громадян, який насправді не є таким. В такій ситуації політична свобода громадян опиняється у конкурентних стосунках із державою

У конкурентних стосунках громадян із державою, Ш. Монтеск'є писав, що збагачення держави є лише справою часу. Про те, яким чином вона діятиме, відразу розорюватиме своїх громадян або буде чекати, доки його громадяни досягнуть належного добробуту і тоді збагатять державу²³.

На думку Ш. Монтеск'є, у співвідношенні свободи і податків існує загальне правило: чим більше свободи у громадян, тим більше можна стягувати з них податків, менше свободи, менше податків. Так завжди було і завжди буде, це є правило самої природи незмінне завжди і скрізь²⁴. Звідси це має практичне значення і наразі, тому слід на це правило опиратись як на основу у формуванні податкових систем в усіх країнах.

Не менш важливим, особливо у наш час, фактором впливу на формування політичної свободи є релігійна складова. Вона у колі політичної свободи за концепцією Ш. Монтеск'є, якщо говорити з погляду політики, співіснує на рівні з іншими ключовими складовими соціальної сфери. На думку Ш. Монтеск'є, свобода, закони і релігія повинні доповнювати одне одного в прагненні зробити людей добрими громадянами. У разі якщо перша в якійсь мірі ухиляється від цього, тоді інша повинна заповнити це і навпаки. Коли релігією встановлюється догмат про неминучість людських учинків, то закони повинні бути більш суворими, адже вони повинні визначати поведження людей. Інша справа, коли релігією встановлюється догмат свободи. Але Ш. Монтеск'є зазначає, що релігія, яка дається завойовником приносить людині горе. Магометанська релігія говорить лише про меч, продовжуючи вселяти людям, дух винищування, що і створив її²⁵.

З огляду на те, що держави бачать потрібним визнати терпимими багато релігій, потрібно зобов'язати і релігії бути терпимими одну до іншої.

Політична свобода в державі дійсна у тому випадку, коли громадянин не обмежується лише тим, що не робить хвилювань у державі, а й не порушує спокою жодного, будь-якого громадянина²⁶.

Але Монтеск'є зауважує, що у зв'язку з тим, що лише нетерпимі релігії ревно прагнуть встановитися у чужих країнах, а релігія, що може терпіти інші релігії, мало піклується про поширення своєї релігії, то у випадках, коли держава досить задоволена своєю релігією, гарний був би цивільний закон, що забороняє запровадження іншої релігії. Це є основне правило для політичних законів у країні щодо релігії. Якщо держава може вільно вирішувати приймати чи ні в себе іншу релігію, то вона не повинна допускати її запровадження, а якщо прийняла, то повинна терпіти її²⁷.

Для сьогодення наочним практичним значенням такої думки є результат конфліктів між християнством та мусульманством, який поширюється особливо у останні роки завдяки доволі розширеному будівництву мечетей переважно у християнських країнах. У наш час в європейських країнах йде жорстока боротьба з боку прихильників мусульманської релігії до її впровадження у переважно християнські країни. Як один з наочних прикладів можна привести події що відбулись в останні роки у Польщі, Україні, Франції.

Наприклад, у Варшаві, яка є переважно католицькою країною, уже збудована невелика мечеть. У 2010 році у Варшаві відбувся протест проти будівництва нової великої мечеті в країні. Організатори протесту подали в муніципалітет вимогу негайного припинення будівництва нової мечеті. Президент Ісламської ліги у Польщі Самір Ісмаїл розповів кореспонденту «Gazeta Wyborcza», що то буде великий культурний центр, відкритий і для не мусульман, в якому планується проводити навчання з ісламу польською мовою²⁸.

Проте у прихильників різних релігій багато у чому різні погляди і у соціальному відношенні. А якщо звернути увагу на вкрай радикальний захист своїх інтересів з боку прихильників мусульманської релігії, наприклад після видання у Французькому сатиричному журналі Charlie Hebdo карикатур на пророка Мухаммеда, був здійснений напад на редакцію журналу 11.01.2015 р. у результаті якого загинуло дванадцять чоловік²⁹, є вкрай важливими погляди Ш. Монтеск'є стосовно релігії, на які і в наш час варто звернути увагу. На жаль, навіть на цих вбивствах, помста терористів не закінчилась. 30.06.2015 р. у місті Туніс терорист розстріляв на пляжі сорок людей європейського походження та стільки ж поранив. Організація «Ісламська держава» взяла на себе відповідальність за ці вбивства³⁰. На жаль масові вбивства у Франції і надалі продовжились, тут наведені лише декілька прикладів.

Наведені приклади показують нам, до яких наслідків можуть призводити конфлікти, коли інша релігія робить кроки до свого завоювання та розширення в чужій для неї державі. Це показує нам актуальність поглядів Монтеск'є у співвідношенні релігії та безпеки політичної свободи громадян.

Чи не є сказане Монтеск'є про те, що коли держава досить задоволена своєю релігією, гарний був би цивільний закон, який за-

бороняє запровадження іншої релігії, вкрай важливим у наш час, для того, щоб жодна зі сторін релігій не призводила до конфліктів та не проливала кров прихильників іншої? А якщо ми погоджуємось з тим, що політична свобода громадян полягає крім іншого й у тім, щоб громадяни почувалися в безпеці, то релігійна складова є невід'ємною частиною політичної свободи.

Але найважливіший фактор впливу на політичну свободу за концепцією Ш. Монтеск'є – це доброякісність карних законів. Важливим практичним значенням сьогодення є його зауваження щодо складання законів. Склад закону, при його розробці, повинен бути простим без вишуканості для доступності розуміння. Звідси потрібна істотна умова – щоб слова закону у всіх людей викликали ті самі поняття. Тому закони не повинні вдаватися у тонкощі, бо вони призначаються для людей посередніх і повинні в собі містити не мистецтво логіки, а здорове поняття батька сімейства³¹.

Стаття 75 Кримінального кодексу України є одним з наочних прикладів розмитості законів, які можуть призводити до різних наслідків при розгляді однакових справ.

В українському законодавстві, за статтею 75 Кримінального кодексу України, суддя призначає покарання як міру свободи на свій розсуд у певних межах, що встановлені кримінальним законом. Нерідко дискреційність та невизначеність норм призводить до зловживання правом. Так, за цією статтею суддя може засудити одну особу за вчинення певного злочину приміром на п'ять років позбавлення волі, а іншу особу за такого ж випадку злочину звільнити від покарання з випробувальним терміном. В обох випадках суддя діє у межах закону³².

Розглянувши найбільш цікаві погляди науковців, у яких явно виражена їхня особиста думка стосовно політичної свободи та підсумовуючи їхні погляди щодо розуміння політичної свободи за Ш. Монтеск'є, а також факторів впливу на формування політичної свободи, враховуючи доробок Б. Н. Чичеріна, схоже з ним ставлення С. І. Гессена та думки інших авторів, сформульовано термін політичної свободи сьогодення. Це є – правопорядок, за якого частина громадян є учасниками державної влади, інші громадяни є підпорядковані державній владі, де перші і другі підпорядковуються виданим владою законам, правом обирати та бути обраним до

представницьких органів влади, правом бути суб'єктом, який сам себе визначає та здійснює свої замісли в умовах певної системи правління. При цьому громадяни повинні відчувати себе захищеними державою.

З викладеного матеріалу стає очевидним значущість нерозкритих раніше належним чином факторів впливу на політичну свободу за концепцією Ш. Монтеск'є, а саме:

1. Найголовніший фактор, на якому наголошував Ш. Монтеск'є, це усунення аморфності (розмитості) законів, на які нам і в сьогоденні вказують сучасні науковці, навіть у карних законах, що може призводити до жахливих наслідків.

2. Це чітке, конкретне, зрозуміле правило оподаткування, яке задля збереження політичної свободи повинне бути незмінне завжди і всюди.

3. Релігійний фактор. Найкраще було б в одній державі мати одну релігію, якщо це не можливо, то держава повинна оберігати своїх громадян від конфліктів між прихильниками різних конфесій.

Слід пам'ятати, що сучасний світ багато в чому базується на ідеях, які виникли саме у XVIII- XIX ст., тому питання впливу праць класиків цього періоду на сучасний світ є справою майбутніх досліджень.

1. *Дерюжинський В.О.* Из истории политической свободы в Англии и Франции / Дерюжинський В.О. – С.-Петербург. : типография М. М. Стасюлевича. 1906. – С. 4. 2. Там же. – С. – 7. 3. *Речицкий В.* Свобода и государство / Речицкий В. – Х. : 1998. – С. 3. 4. Там же. – С. – 21 – 32. 5. Там же. – С. 21 – 32. 6. Там же. – С. 21 – 32. 7. Там же. – С. – 21 – 32. 8. Там же. – С. 21 – 32. 9. *Мишель А.* Идея государства. Критический опыт истории социальных и политических теорий во Франции со времени революции / Мишель А. ; [пер. с фр. П. Рождественского]. – М. : Территория будущего. 2008. – С. 54–56. 10. *Зінченко О. В.* Аналіз концепції конституційної монархії Ш. Л. Де Монтеск'є в науковому доробку Б. М. Чичеріна / О. В. Зінченко // Вісник Національного університету Юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – 2013. – № 2. – С. 207–209. 11. Там же. – С. 213. 12. Там же. – С. 206. 13. *Чичерин Б. Н.* Политические мыслители древнего и нового мира выпуск первый / Чичерин Б.Н. – М. : 1897. – С. 392. 14. *Гессен С. И.* Современная демократия / С.И. Гессен ; пер. с пол. Н. В. Данилкиной // Кантовский сборник. – 2011. – № 3. – С. 96 – 97. 15. *Литвиненко Д. А.* Шарль Луи Монтескье о свободе / Д. А. Литвиненко, В. М. Прилипка // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. – 2012. – Вип. 6. (77). – С. 177–179. 16. *Рожнева С. С.*

Политико-культурные традиции гражданского общества, влияющие на процесс модернизации современной России / Рожнева С.С. // Современные общественно-политические системы в условиях модернизации: состояние и перспективы развития : сборник статей по материалам Всероссийской научной конференции с международным участием / под общ. ред. О. С. Городниной. – Орел : 2011. – С. 255. **17. Алексеева А. В.** Роль политических прав и свобод в утверждении гражданственности в России: идейные истоки и современность. [Электронный ресурс] / А. В. Алексеева // Концепт. Научно-методический электронный журнал. – 2012. – № 12. – С. – 2,7. – Режим доступа : <http://www.copenok.ru/koncept/2012/12173.htm>. **18. Прудникова З. П.** Проблема соотношения закона и свободы в учении Шарля Луи Монтескье и ее значимость для современной теории государства / З. П. Прудникова // Вятский медицинский вестник. – 2009. – № 1. – С. 144. **19. Монтескье Ш. Л.** О духе законов / Монтескье. Ш.Л. – М. : Мысль, 1999. – С. 137. **20.** Там же. – С. 138. **21.** Там же. – С. 164. **22.** Там же. – С. 267. **23.** Там же. – С.189. **24.** Там же. – С. 191 – 192. **25.** Там же. – С. 381. **26.** Там же. – С. 401. **27.** Там же. – С. 402. **28. Європа: від заборони мінаретів – до заборони мечетей.** 26-03-2010 [Електронний ресурс] // сайт: «Іслам в Україні» – Режим доступу : <http://islam.in.ua/ua/novini-uvsviti/ievropa-vid-zaboroni-minaretiv-do-zaboroni-mechetey>. **29. В результаті розстрілу в редакції Парижа загинули головний редактор і журналісти.** 07-01-2015 [Електронний ресурс] // сайт: [comments.ua – Режим доступу : http://ua.comments.ua/world/248182-v-rezultati-rozstrilu-v-redaktsii-parizha.html](http://ua.comments.ua/world/248182-v-rezultati-rozstrilu-v-redaktsii-parizha.html). **30. Газета «Вести»** [Електронний ресурс]. – К., 2015. — № 111 (511). – Режим доступа : www.vesti.ua. **31. Скляр О. Ю.** Соотношение свободы государства и гражданина за концепцией Ш. Монтескье / Скляр О.Ю. : матеріали міжнародної науково-практичної конф. ["Наука в епоху дисбалансів"], (Київ, 25 січня. 2016 р.) / Центр наукових публікацій. – К. : Центр наукових публікацій, 2016. – С. 128. **32. Макаренко А. С.** Актуальні проблеми держави і права / А. С. Макаренко // збірник наукових праць. – Вип. 65 ; редкол. : С. В. Ківалов (гол. ред.) та ін., відп. за вип. В. М. Дрьомін. – Одеса : Юридична література, 2012. – С. 610 – 617.

Sklyar Oleg. The importance conception of Sh. Montesquieu in formation the political freedom of present

Freedom being of radical content of human relations is always essential. In different historic periods freedom of majority of people was depressed as while slave-owning system or raised people till the possibility of free use of its action after French revolution that was begun in 1789. After a while when bipartition was done into two camps socialistic and capitalistic mankind in both camps had different action.

In present state one countries take into consideration past experience of other countries and adopt its changes to hegemonic formation in order to improve own one. Taking into consideration such changes in countries we should clear up what changes were made in freedom too.

From here it is observed the importance of understanding in present time for right actions in solution of questions that can be solved by political way and by pos-

sibility to ensure security to citizens in country independently from their views, confessions, conformism, traditions etc.

The aim of given work is to explore the influence of impact factors on formation of political freedom of modern times.

There are approximately two hundred definitions of political freedom there. If to summarize their definitions political freedom is realization of interests of citizens in political system of society. Given definition is general so let us to clarify it.

To do it we should to consider writings of thinkers of XVIII-XIX century, and their followers and literature of modern scientists in order to find necessary connection of classics in combination with writings of modern scientists.

Having examined the most interesting views of scientists in which their personal opinion is expressed as for political freedom and summarizing their views as for understanding of political freedom according to Sh. Montesquieu, impact factors on formation of political freedom and also considering result of B. N. Chicherin and similar to it definition of S. I. Gessen and thoughts of other authors, was defined term of political freedom nowadays. It is a public order where part of citizens is participant of governmental power and other part is state-dominated and both parts are subordinated to state laws, right to elect and be elected to representative power structures, right to be an object that determine themselves and realize its intentions in the conditions of defined government. At the time citizens should feel themselves protected by country.

From represented material importance of impact factors on political freedom that were not described properly earlier became evident according to the conception of Sh. Montesquieu, for example:

1. The most important factor on which Sh. Montesquieu emphasized is elimination of amorphism (lack of definition) of laws on which modern scientists points today even in penal laws.
2. It is clear, specific, plain tax rule which should be always permanent everywhere for the sake of maintenance of political freedom.
3. Religious factor. In case of impossibility in one country of existence of one religion the country should protect its citizens from quarrels among supporters of different confessions.

Key words: freedom, political freedom.